

айчыннай прыкладной лінгвістыкі сёння павінна стаць вырашэнне праблем машыннага перакладу з/на беларускую мову.

Літаратура

1. Колас, Я. Вершы. Паэмы. Апавяданні. Аповесці. Трылогія «На ростанях» / Якуб Колас; прадам. М. Мушынскага. – Мн., 2007. – 1168 с.
2. Лексико-семантические группы русских глаголов : Учеб. Слов.-справ. / Под общ. Ред. Т. В. Матвеевой. – Свердловск : Изд-во Урал. Ун-та, 1988.
3. Филолингвия. Машинный перевод: правила против статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://filolingvia.com/publ/25-1-0-898>. – Дата доступа : 12.10.2012.

М.В. Курачыцкая

ЛЕКСІКА-ГЕНЕТЫЧНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ТЭРМІНАЛОГІІ ПСІХАЛОГІІ

Беларуская тэрміналогія псіхалогіі на сённяшні дзень з'яўляецца адной з нявывучаных галін у беларускім мовазнаўстве. Разам з тым яна характарызуецца наяўнасцю пэўнай колькасці распрацаваных слоўнікаў [2–9], вывучэнне якіх дазваляе як ацаніць аб'ём назапашанага ў гэтай тэрмінасферы, так і акрэсліць асаблівасці як фарміравання і ўпарадкавання.

Як вядома, пачатак распрацоўкі тэрмінаў псіхалогіі прыпадае на 20-я гг. ХХ ст. На гэтым этапе асноўным прынцыпам стварэння спецыяльнай лексікі стала выкарыстанне сродкаў беларускай мовы. Пры гэтым асноўным шляхам папаўнення тэрміналогіі было ўвядзенне агульналітаратурных лексем, тыпу: непарадак, нязмога, бессаромнасць, натхненне, увага, захапленне, уражанне, дух, клопат, забыванне, здзіўленне. У далейшым тэрміналагізацыя агульнаўжывальнай лексікі адбываецца ў складзе словаўтварэнняў, параўнанняў: паказальнік увагі (запамінавання, двухвочны кантраст (бінакулярны кантраст), біялагічны гадзіннік [3], кагнітыўны стыль [8], прасторавая лакалізацыя [4], рэпрадукцыя, узнаўленне [2]), гутарка клінічная [5].

Крыніцай фарміравання тэрміналогіі псіхалогіі падчас працы Навукова-тэрміналагічнай камісіі з'яўляецца таксама размоўная і дыялектная лексіка, напрыклад: аблуда 'памылка', 'памылковая думка'; зданьне 'думка', 'меркаванне'; зданьнёвы 'уяўны'. Прадуктыўным спосабам стала калькаванне, параўнайце: сугалосьсе (кансананс), двухвочны зрок (бінакулярны зрок), нізкавокасць (блізарукасць, міапія), семантычны пераклад (рухавы (маторны), чуламер (эстезыямер), галюцынацыя (здань), генэзіс (узнікненне), непадобныя вобразы (гетэранімныя вобразы), падобныя вобразы (гаманімныя вобразы). Некаторая частка беларускіх тэрміналексем падавалася побач з запазычаным варыянтам, параўн.: міганьне і міміка, экспэрымэнт і спроба, пісоўны і графічны вобраз, тэст і выпыт. Адным са спосабаў тэрмінаўтварэння стала выкарыстанне спосабу пераносу значэння ўласных імён, напрыклад: Бекольда-Брукэ феномен, Біне-тэст, Бродмана палі, Брока центр, гештальтпсіхалогія, Джеймса-Ланге тэорыя эмоцый, Корціевы дужкі. Пераважна частка тэрмінаў, прапанаваная Навуковай тэрміналагічнай камісіяй, не захавалася ў далейшым з-за шырокай ужывальнасці на практыцы інтэрнацыянальных адпаведнікаў, параўнайце: рухавы – рус. 'моторный', англ. 'motility', ням. 'motorik' – маторыка; знадворнае

нагляданне, знадворная спасцярога – рус. 'объективное наблюдение', англ. 'objectivity', фр. 'objectivité', ням. 'objektivität' – аб'ектыўнасць.

Пры выпрацоўцы навуковай тэрміналогіі і пераважнай арыентацыі на выкарыстанне багаццяў роднай мовы ўкладальнікі тэрміналагічных слоўнікаў пачатку стагоддзя не маглі абысціся без слоў іншамоўнага паходжання. Актыўны зварот да ўвядзення запазычаных тэрмінаў у слоўнікі адбываецца ў лексікаграфічных матэрыялах, створаных пасля 1935 г.

Цэнтральнае месца сярод крыніц запазычванняў займаюць грэчаская і лацінская мовы, напрыклад, лацінізмы: альбеда; аперцэпцыя; адытыўнасць; амбідэкстрыя; асацыяцыя; галюцынацыя; геніяльнасць; дэлінквент; дэлірый; дэменцыя; інтэнцыяканверсія; канстантнасць; латэнтнасць, абсэсіі; персеверацыя; рэкапітуляцыя; фрустацыя і інш.; грэцызмы абулія, амбліапія; амузія; атаксія; афазія; афонія; гіпербулія; гіпермнэзія; гіпноз; гомеостат; дыхатамія; іпахондрыя; істэрыя; каталепсіс; катарсіс; кінэстэзія; парабіёз; псіхіка; эйдэтызм; ятрагенія).

Упарадкаванне псіхалагічнай тэрміналогіі адбывалася таксама за кошт запазычанняў і з іншых моў, напрыклад, з англійскай: біхевіярызм; брэйнстормінг; імпрытынг; інсайт інтэракцыянізм (interaction); скаутызм (scout); фасцынацыя (fascination); з французскай: дынамізм; альтруізм; нямецкай: гештальтпсіхалогія (Gestalt); санскрыт (ёга (йога)).

Частка тэрмінаў псіхалогіі ўтворана шляхам калькавання з рускай мовы або праз рускую мову, параўн.: аўтаматызм – самарух, амнэзія – бяспамяцьце, ападосіс – вынік, бінакулярны зрок – двухвочны зрок, хранометр – часамер.

Пры стварэнні новых тэрмінаў аўтары слоўнікаў звярталіся да сэнсавага перакладу з рускай мовы, напр.: ападосіс – вынік; рус. внушение – наданне, унушэнне, выкліканне; галюцынацыя – здань, гіпотэза – дапушчэнне.

Такім чынам, фарміраванне тэрміналогіі псіхалогіі адбывалася за кошт уласных рэсурсаў беларускай мовы, запазычвання з лацінскай, грэчаскай, англійскай, французскай, нямецкай і санскрыт.

Літаратура

1. Антанюк, Л.А. Беларуская навуковая тэрміналогія: фарміраванне, структура, упарадкаванне, канстывуванне, функцыянаванне / Л.А. Антанюк. - Мн., 1987.
2. Алоўнікава, Н.Г. Руска-беларускі слоўнік па педагогіцы і псіхалогіі / Н.Г. Алоўнікава, В.В. Кандрацьева. - Мн., 1996.
3. Беларуская навуковая тэрміналогія. Вып. 4. // Тэрміналогія лёгікі і псіхалогіі / Ін-т Беларускае Культуры. Менск, 1923.
4. Кароткі слоўнік псіхалагічных паняцця / Скл. Н.П. Бернацкая, В.В. Данілаў, Л.М. Іванова; Пад аг. рэд. П.П. Шумкага. - Мазыр, 1993.
5. Метадычныя рэкамендацыі па курсе "Беларуская мова (прафесійная лексіка)" для студэнтаў спецыяльнасці Г 07 ГрДУ / Скл. А.М. Лапкоўская. - Гродна, 2001.
6. Праект слоўніка. [Для БелСЭ]. Вып. 1-4, 7-10, 12-15, 17-19. – Мн., 1935.
7. Псіхічнае развіццё дзяцей / Скл. Я.Л. Каламінскі, Л.А. Панько. - Мн., 1994.
8. Руска-беларускі слоўнік па псіхалогіі / Скл. Т.У. Васілец, Я.Л.Каломінскі, Р.А.Макарэвіч. - Мн., 1991.
9. Этыка і псіхалогія сямейнага жыцця. Кароткі руска-беларускі слоўнік: Дапаможнік для перакладу лекцыйнага курса / Аўт.-скл. Г.І. Фядосенка. – Мазыр, 1995.
- 10.